

Krok za krokem s novým klientem

Mgr. Nikola Sikorová

METODA STRUKTUROVANÉHO UČENÍ

Strukturované učení se u lidí s poruchou autistického spektra, dále jen PAS, jeví jako jedno z nejefektivnějších. Thorová (2012, s. 284) uvádí, že „strukturalizace znamená vnesení jasných pravidel, zprůhlednění posloupnosti činností a jednoznačné uspořádání prostředí, ve kterém se člověk s PAS pohybuje“. Základním myšlenkovým pilířem strukturovaného učení je, že jedinec dovede spolupracovat, vykonávat požadované úkoly, eventuálně řešit potíže za předpokladu, že se dotyčný cítí bezpečně a ví, co se od něj bude očekávat (Urbanovská, 2009).

Základním principem strukturovaného učení je:

A) Strukturalizace

– znamená vnesení jasných pravidel do každodenních činností. Odpovídá na otázky „kdy“, „kde“, „jak“, „jak dlouho“, „proč“. Strukturalizace je neodmyslitelně spjata s vizualizací, navzájem se ovlivňují. Lze strukturovat prostor, čas a činnosti.

B) Vizualizace

– pomáhá k lepší orientaci v našem světě, k pochopení verbálních pokynů, zároveň pomáhá k samostatnosti a nezávislosti. Zvyšuje flexibilitu a snadnější přijímání nenadálých změn. Je možné vizualizovat prostor, čas a činnosti.

C) Individualizace

– je založena na myšlence „ušití na míru pro každého“, kdy se dává zřetel na potřeby a osobnost jednotlivce.

D) Motivace

– posiluje žádané chování. Je potřebné najít odměnu materiální (oblíbený předmět), sociální (pochvala) či činnostní (hledění z okna), která je u každého zcela odlišná. Pokud jedinec s PAS nemá dostatečnou motivaci, pravděpodobně bude klesat jeho koncentrace, jelikož apel na sociální pochopení u nich nemá takový význam.

KROK ZA KROKEM S NOVÝM KLIENTEM

Nový zájemce o naše služby kontaktuje organizaci e-mailově či telefonicky, kdy si společně se speciálním pedagogem domluví vhodný termín bezplatné poradny.

Jak již implikuje název, bezplatná poradna je zcela zdarma, probíhá v časovém rozmezí přibližně 30 – 45 minut. Na bezplatnou poradnu chodí rodiče či jiní pečující bez doprovodu dítěte, a to z toho důvodu, že rodič často se speciálním pedagogem řeší chování náročné na péči či jiné výzvy spojené s výchovou, a nechceme, aby dítě vnímalo negativa, o kterých se bavíme. V ideálním případě s sebou rodiče mají dokumentaci z vyšetření klinického logopeda, PPP, SPC, neurologie či podobně, ale není to nutností.

Témata řešená na poradně jsou velmi různorodá. Většinou se však zaměřujeme na potíže vyplývající z deficitů v komunikaci a interakci, bavíme se o možném přizpůsobení domácího prostředí, spojené s jeho organizací, ale zároveň jak dítě v tomto prostředí co nejefektivněji rozvíjet. V některých případech se orientujeme na tematiku práce ve školním prostředí, ku příkladu jak strukturovat školní prostředí nebo jak předcházet afektům.

Na bezplatné poradně nabídneme další možné postupy, kterými jsou ve valné většině individuální nácviky sociálních dovedností či volnočasové aktivity. Individuální nácviky sociálních dovedností trvají 45 minut, dalších 15 minut je vymezeno na zpětnou vazbu, případně doporučení na práci v domácím prostředí. Individuální nácviky probíhají bez přítomnosti rodiče. Cíl nácviků je většinou vytyčen na bezplatné poradně, ale dá se v průběhu péče upravit. Často se jedná o okruh, který rodiče vnímají jako nejpálčivější.

Z volnočasových aktivit rodičům můžeme nabídnout například muzikoterapii, plavání a cvičení, při zájmu o tyto aktivity rodiče odkazujeme na kolegyni, jež má tyto aktivity na starosti.

INDIVIDUÁLNÍ NÁCVIKY SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ

V případě zájmu je možné si domluvit individuální nácviky sociálních dovedností. Nabízíme balíček po šesti lekcích či po deseti, který je zvýhodněný a míněný pro klienty mající zájem o vyšší intenzitu nácviků. Tento nabízí jednu bonusovou lekci zdarma. Jak již bylo zmíněno výše, nácviky trvají 45 minut a 15 minut je vymezeno na zpětnou vazbu s doprovodem, kde se primárně zaměřujeme na předání informací o průběhu nácviků, můžeme však také konzultovat, jak se klientovi daří v jiném prostředí, a jak probíhá rozvoj v domácím prostředí.

V rámci individuálních nácviků sociálních dovedností se můžeme zaměřit na nepřeberné množství oblastí, z nichž si některé popíšeme níže.

1. Smyslová stimulace

U každé z níže uvedených aktivit je potřebné přihlídnout k úrovni daného dítěte a na základě toho nabídnout aktivity! Při stimulaci smyslů je potřebné se zamyslet, zda-li je náš klient hyposenzitivní či hypersenzitivní a dle toho přizpůsobit nabízené podněty.

Hyposenzitivita je neobvykle snížená citlivost, do mozku se dostává příliš málo informací, mozek jich má nedostatek. Je to způsobeno zúžením některého z kanálů.

Hypersenzitivita je naopak abnormálně zvýšená citlivost, do mozku se se tak dostává mnohem více informací, než je schopen pojmout, což je zapříčiněno nadměrně otevřeným kanálem.

Pro přehlednost uvádím tabulku projevů, jež pomůže čtenáři orientovat se, zda-li se jedná o hyposenzitivitu či hypersenzitivitu. (Bogdashina, 2003, s. 45-47).

Zrak	
Hyposenzitivita	Hyposenzitivita
Vadí mu tma a ostré světlo.	Přitahuje ho světlo.
Při ostrém světle si zakrývá oči nebo je zavírá.	Pozoruje lidi nebo předměty upřeným pohledem.
Většinu času sklání zrak.	Přejíždí rukou po hraně objektu.
Leká se ostrých záblesků, např. bouřkových blesků.	Pohybuje si před očima prsty nebo předměty.

Sluch	
Hyposenzitivita	Hyposenzitivita
Zakrývá si uši.	Bouchá věcmi, tříská dveřmi.
Má velmi lehké spaní.	Má v oblíbě kuchyň nebo koupelnu.
Vadí mu stříhání vlasů.	Trhá papír, mačká ho v ruce.
Vyhýbá se zvukům a hluku.	Přitahují ho zvuky, ruchy, šumy.

Hmat	
Hyposenzitivita	Hyposenzitivita
Aktivně se brání dotykům.	Má rád tlak, libuje si v těsném oblečení.
Vadí mu nové oblečení, nechce nosit boty.	Vyhledává tlak tím, že zalézá pod těžké objekty.
Přehnaně reaguje na teplo, chlad nebo bolest.	Vykazuje slabé reakce na bolest a extrémní teploty.
Odmítá pokrmy s určitou texturou.	Libí se mu fyzické škádlivé hry.

Čich	
Hyposenzitivita	Hyposenzitivita
Mívá problémy s vyprazdňováním.	Čichá k sobě, k lidem, objektům.
Utíká před pachy.	Rozmazává výkaly, hraje si s nimi.
Nosí stále stejné oblečení.	Vyhledává výrazné pachy.
Odtahuje se od lidí.	Pomočuje se v posteli.

Chuť	
Hyposenzitivita	Hyposenzitivita
Jí málo a/nebo je v jídle velmi vybíravý.	Je schopen jíst cokoliv (jedení nepoživatelných substancí).
Ochutnává pokrmy špičkou jazyka.	Strká si věci do pusy a olizuje je.
Často se v souvislosti s jídlem dává a/nebo zvrací.	Vyhovují mu kombinace různých chutí.
Dožaduje se určitých pokrmů.	Vrací polknutou potravu zpátky do úst.

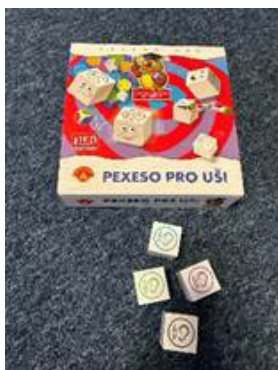
Sluch

Pro sluchovou stimulaci klientům nabízíme:

- Nejrozličnější hudební nástroje (u většiny našich klientů je velmi oblíbená Kalimba či relaxační zvonkohra)
- Zvukové podněty různé vzdálenosti – ke klientům se můžeme různě přibližovat a oddalovat, zároveň můžeme zjistit, zda-li je klient schopný lokalizovat zvuk
- Zvuky z různých směrů – můžeme si ku příkladu stoupnout za klientovo pravé/levé ucho a nechat ho zvuk lokalizovat
- Zvuky různé intenzity (zvuky hlasité nebo tiché)
- Zvuky různé kvality (tóny krátké/dlouhé, hluboké/vysoké)
- Předměty pro diferenciaci zvuků

K těmto aktivitám klientům nabízíme tyto pomůcky:

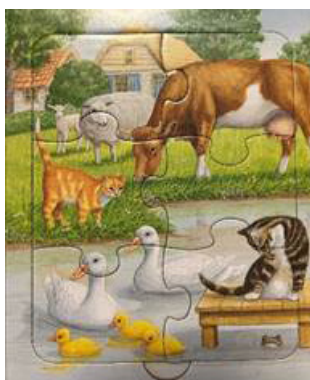
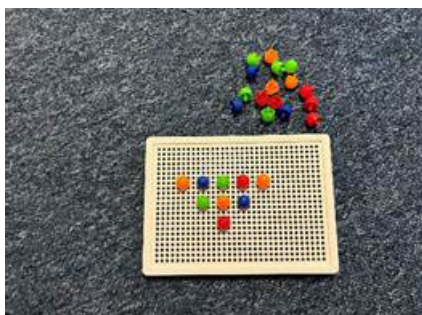
- Hudební nástroje – klávesy, bubny, triangel, kalimbu, dřívka, ocean drum
- Pexeso pro uši zaměřující se na sluchovou paměť a diferenciaci
- PET lahve s různými materiály – můžeme užít čočku, fazole rýži, těstoviny, kuskus v suchém stavu. Je dobré materiály, ale i nádoby obměňovat. Jelikož každá potravina zní v odlišné nádobě jinak
- Zvukové hračky

Zrak

Pro zrakovou stimulaci klientům nabízíme tyto předměty/aktivity:

- Kontrastní kartičky
- Baterku – můžeme ji použít v tmavé místnosti, kde dítě pozoruje její pohyb. Pro zaujetí můžeme užít různobarevné fólie. Můžeme klientovi nasvítit dlaň, nechat ho baterkou ukázat určitý předmět
- Ocean drum – klienty z valné většiny zaujme pohyb kuliček v bubnu. Pro větší zaujetí je možné kuličky nasvítit
- Vytahávání předmětů z krabice/nádoby
- Vhazování předmětů do krabice/nádoby – tato aktivita je již náročnější, proto je dobré začít nejprve vytahováním
- Sledování statického předmětu v ruce, následně jeho přendávání z ruky do ruky, případně sledování pohybujícího se předmětu
- Světelný LED panel – lze na něj vkládat nejrůznější předměty, popřípadě i kinetický písek. Panel děti zaujme a podpoří zrakovou fixaci
- Svítící vlasce
- Deska s hříbkem – je možné ji využít pro podporu zrakové paměti, kdy do řádky dáme několik hříbků na určitý čas, poté je odstraníme a úkolem dítěte je si barvu a pořadí hříbků zapamatovat a znovu vyskládat). Lze ji užít i k pokynům jako je: dotkni se červeného hříbku nebo dotkni se malíčkem všech zelených hříbků
- Pexeso
- Puzzle
- Vkládačky

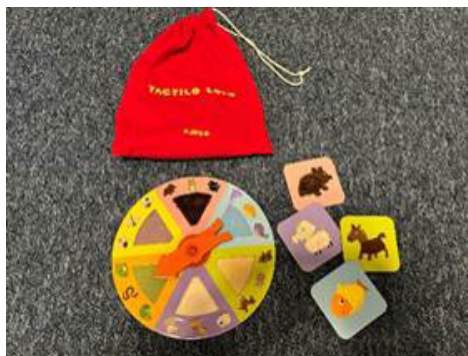

Hmat

Při stimulaci hmatového vnímání nabízíme:

- Hmatové válečky - lze hledat dva povrchově stejné válečky
- Taktilní disky – můžeme hledat stejný povrch či velikost disků
- Ponořování ruky/rukou do misky s různými materiály
- Hmatové kostky – odtrhávání kostek na zipy pro rozvoj síly, držení stejných/odlišných kostek
- Hmatové kartičky – na základě struktury kartiček do páru hledáme stejné
- Práce s pískem – k uvolnění ruky a nácvičku jednodušších grafomotorických prvků

Čich

Pro stimulaci čichu nabízíme tyto aktivity/předměty:

- Vonné oleje – můžeme je nakapat do vonného difuzéru či na vatový tamponěk, případně na kus látky, kterou následně umístíme na krk nebo zápěstí
- Vonné svíčky
- Nádoby s kořením – lze hledat stejné koření, hádat o jaké koření se jedná
- Čichové pexeso

Chuť

Je nutné mít na paměti, že naše organizace nemá vyhotovený seznam látek, na které jsou naši klienti alergičtí, proto jsme s chuťovou, do jisté míry i s čichovou, stimulací obezřetní. Dále se můžeme s klienty s PAS setkat s překážkou, jako je odmítání jídla nebo určité konzistence, obavy ze zkoušení nového jídla, preferencí úpravy jídla (špagety se nesmí dotýkat masa ani omáčky).

SOCIÁLNÍ INTERAKCE A KOMUNIKACE

Během nácviků se kromě smyslové stimulace věnujeme i dalším oblastem, jako je sociální interakce a komunikace, jelikož právě ty jsou u jedinců s PAS deficitní.

Je nutné věnovat pozornost každému detailu a nacvičovat ho prakticky, pouze slovní instrukce je ve většině případů nedostatečná. Celek je potřebné rozfázovat na jednotlivé kroky

SKUPINOVÉ NÁCVIKY SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ

Skupinové nácviky sociálních dovedností se zaměřují na orientaci v emocích, sociálně komunikačních dovednostech, a díky zprostředkování herního prostředí dochází přirozeně k interakci a spolupráci mezi klienty. Témata, na něž se zaměříme, během skupinových nácviků jsou různorodá, tvořena v návaznosti na sebe. Obsah se však snažíme co nejvíce přizpůsobit aktuálním potřebám klientům, proto se zaměříme ku příkladu i na pohyb v kyberprostoru, gambling a jiná atraktivní témata. Obsah nácviků je speciálním pedagogem zpracován dostatečně dopředu, aby náplň mohl prodiskutovat i s ostatními podílejícími se pracovníky.

Skupinové nácviky trvají 45 minut a probíhají v terapeutické místnosti. Po nácvicích je předána zpětná vazba rodičům či jinému doprovodu. Aktuálně máme čtyři skupiny tvořeny čtyřmi až šesti klienty. Menší uspořádání skupin je pro nás velmi důležité, jelikož takto se můžeme věnovat individuálním potřebám každého z klientů, zároveň máme prostor, abychom skupiny sestavili z klientů, již k sobě povahově zapadnou a budou na podobné úrovni.

Na každých nácvicích je přítomno více lektorů, počet se odvíjí od množství klientů na dané skupině, většinou jsou přítomni dva až tři lektori a vedoucí nácviků. Díky většímu počtu lektorů jsme velmi flexibilní a dokážeme se přizpůsobit jednotlivým potřebám, například je možná relaxace mimo terapeutickou místnost z důvodu smyslového přetížení či únavy, dočasná individuální práce s klientem náročným na péči.

V případě konzistentního chování náročného na péči ohrožující ostatní přítomné klienty či lektory, s daným klientem, jeho zákonnými zástupci a patřičnými pracovníky organizace vyhotovíme Krizový plán, jehož konkrétní podoba je uvedena v příloze na konci tohoto dokumentu. V případě, že ke krizové situaci dojde, jeden či dva lektori odchází s klientem na dočasnou dobu mimo hernu.

LITERATURA

Adamus, P. (2020). Metodika práce s žáky s poruchou autistického spektra v inkluzivním vzdělávání. Ostravská univerzita.

<https://dokumenty.osu.cz/pdf/materialy/metodika2.pdf>

Bogdashina, O. (2003). Specifika smyslového vnímání u autismu a Aspergerova syndromu. Pasparta.

Thorová, K. (2012). Poruchy autistického spektra. Portál.

KRIZOVÝ PLÁN PRO KLIENTA S PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA

Jméno a příjmení klienta:

Datum narození:

Místo trvalého pobytu:

Krizový tým pro řešení rizikového chování klienta:

Níže uvedené pozice slouží pouze jako příklad.

- Ředitelka organizace:
- Speciální pedagog:
- Sociální pracovník:
- Lektor volnočasových aktivit:

Popis chování klienta:

Spouštěče:

Způsob řešení krizové situace:

- a) Občanské sdružení ProCit, z.s.
- b) Rodiče

Zajištění bezpečnosti klienta a ostatních dětí během aktivit.

Podpisy informovaných osob:

Zákonný zástupce, podpis:

V Plzni dne:

Zpracovala:

Podpis:

Podpis ředitelky organizace: